

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

УДК 321.011.3:321.011.7:321.015:323.172:342.33

Л.С. Гамбург

кандидат юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ПРОБЛЕМА СУВЕРЕННОСТІ СУБ'ЄКТІВ ФЕДЕРАЦІЇ В ЗОВНІШНЬОМУ СУВЕРЕНІТЕТІ ФЕДЕРАТИВНИХ ДЕРЖАВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті висвітлено особливості здійснення зовнішнього суверенітету федеративних держав федеральними органами за участю суб'єктів федерацій, обґрунтовано положення про зовнішню суверенність суб'єктів федерацій у сучасних умовах світової глобалізації та інтеграції, здійснено теоретичні узагальнення щодо реалізації суверенними суб'єктами зовнішнього суверенітету федеративної держави.

Ключові слова: парадипломатична діяльність, субнаціональний суб'єкт, федеративна держава, федеральний центр, суб'єкт федерації, зовнішній суверенітет федеративної держави, зовнішня суверенність суб'єкту федерації, народний суверенітет, національний суверенітет.

I. Вступ

Зовнішні функції держави є вторинними щодо її внутрішніх функцій і зумовлені ними. Тому потреби соціально-економічного, наукового, екологічного, культурно-духовного й інформаційного розвитку країн і народів, забезпечення відповідних прав і свобод людини й громадянина в сучасному світі, де переважають тенденції до науково-технічної інтенсифікації, економічної глобалізації та інтеграції, разом із демократизацією політичних систем і світових процесів, забезпеченням міжнародної безпеки тягнуть активізацію міжнародної діяльності регіональних суб'єктів федеративних і унітарно-децентралізованих держав. Подібна активізація підготовлена історичним розвитком і стрімкістю поширення зазначених світових процесів, і це вимагає визнання, уточнення й подальшого правового упорядкування фактичної міжнародної діяльності регіональних суб'єктів у національному й міжнародному праві, узгодження політико-правового статусу суб'єктів федерації з відповідним статусом федерального центру з визнанням суверенності суб'єктів при реалізації ними зовнішнього суверенітету федеративної держави на засадах інтеграції. Розвиток держав зарубіжної Європи, євразійського простору, Далекого Сходу, Південно-Східної Азії, Латинської Америки та ін. свідчить про універсальну міждержавну інтеграцію, рух до кон-

федералізації, утворення міждержавних і (у випадку Євросоюзу) наддержавних органів, що актуалізує поглиблення теоретичних досліджень проблем державознавства щодо зовнішнього суверенітету держав зі складним політико- й адміністративно-територіальним устроєм.

II. Постановка завдання

Метою статті є виявлення особливостей реалізації зовнішнього суверенітету федеративних держав шляхом інтеграції федерального центру й суб'єктів та обґрунтування суверенності суб'єктів федерації як учасників міжнародних відносин. Завданням є дослідити причини, умови й варіанти розподілу зовнішньополітичної компетенції центру й суб'єктів з урахуванням різновидів федеративних держав, особливості правової регламентації фактичної міжнародної діяльності суб'єктів, підстави реалізації ними як правосуб'єктними особами народного й національного суверенітетів регіонального й федерального рівня в міжнародних відносинах.

III. Результати

Розподіл влади по вертикалі при зовнішньому суверенітеті все активніше проявляється останніми десятиліттями в розмежуванні повноважень і компетенції між федеральним центром і суб'єктами федерації у формі парадипломатичної діяльності останніх як субнаціональних суб'єктів, що здійснюється паралельно із традиційною дипломатією федеративних й інших держав [11,

с. 109]. При цьому суб'єкти федерації приймають участь у визначенні та розробці загальнофедеральної зовнішньої політики. Такий ступінь безпосереднього включення суб'єктів федерації у реалізацію зовнішнього суверенітету своєї держави зумовлений сучасними процесами світової соціально-економічної, політичної, культурної й духовно-ідеологічної глобалізації. Тому ефективність реалізації зовнішньоекономічної діяльності федеративних держав все більше залежить від рівня економічного потенціалу й участі їх регіональних суб'єктів у ній, оскільки специфічні проблеми задоволення матеріально-економічних і культурних (у тому числі етнічних) потреб населення регіонів неможливо вирішувати виключно федеральним центром без участі самих регіональних суб'єктів [1, с. 37–38, 61–63, 90; 2, с. 117–118, 125–126; 13, с. 55, 63].

Безпосередня участь суб'єктів у реалізації зовнішнього суверенітету своєї федеративної держави значною мірою зумовлена їх економічною вагою в загальнонаціональному господарстві. Зокрема, 10 штатів США мають такий обсяг валового національного продукту (ВНП), за яким вони можуть бути включені до списку 25 економічно найрозвинутіших держав світу. Лише один американський штат Каліфорнія, населення якого перевищує 30 млн осіб, займав у 90-х рр. XX ст. восьме місце в світовій економіці за рівнем ВНП і є другим (після власне США) провідним зовнішньоекономічним партнером Японії, а один лише штат Техас виробляє продукції вдвічі більше, ніж уся Мексика. Провінція Онтаріо видає 37% ВНП канадської федерації. Тому, починаючи з 1970-х рр. проявилася велика активність і самостійність штатів США й Австралійського Союзу, провінцій Канади (переважно найрозвинутіших Онтаріо й Квебеку) в міжнародних економічних і культурних відносинах, що не заперечується федеральними органами влади, якщо не суперечить загальнонаціональним інтересам і зовнішній політиці США, головні напрями якої визначає федеральний уряд. У 60-х рр. і першій пол. 70-х рр. XX ст. міждержавні рішення між провінціями Канади й прикордонними штатами США укладались навіть неофіційно на регіональному рівні, випереджаючи їх правову регламентацію [2, с. 131–132; 11, с. 110–112, 117].

Але тут виникають певні суперечності між загальними принципами федералізму, за якими федеральні органи влади є верховними й провідними у визначенні, розробці й здійсненні всієї зовнішньої політики держави, та політико-правовими межами безпосередньої участі суб'єктів федерації в такій політиці та, взагалі, реалізації зовнішнього державного суверенітету.

У централізованих федераціях зазначена суперечність вирішується шляхом розробки федеральними органами законодавчої й виконавчої влади стратегії зовнішньої загальнонаціональної політики, в межах якої можлива свобода економічної, наукової, екологічної й культурної діяльності суб'єктів, що не суперечить принципам і нормам федеральної конституції. Такі межі визначаються судовою владою (конституційним правосуддям). При цьому конституція може передбачати безпосередні міжнародні зв'язки суб'єктів і укладання ними договорів з іноземними державами зі згоди федерального уряду, або ж опосередковані – через їх представництва у відповідній палаті федерального парламенту. Наприклад, ст. 32 та ст. 50 Основного Закону Федеративної Республіки Німеччині (ФРН) передбачають певні повноваження земель і врахування їх інтересів при укладанні міжнародних договорів. Землі уповноважені безпосередньо заключати договори з іноземними державами за згодою федерального уряду й у межах своєї компетенції. Водночас землі в опосередкованій формі беруть участь у зовнішньополітичній діяльності ФРН через свої представництва в бундесраті – верхній палаті парламенту Німеччини [7].

Згідно п. "о" ст. 72 Конституції Російської Федерації від 12 грудня 1993 р. у спільному веденні федерації та її суб'єктів перебуває координація міжнародних і зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів Російської Федерації, виконання міжнародних договорів Російської Федерації [5]. А за ч. 2 ст. III Федеративного договору від 31 березня 1992 р. республіки у складі Російської Федерації є самостійними учасниками міжнародних і зовнішньоекономічних відносин у межах її Конституції, законів і Федеративного договору. Координація міжнародних і зовнішньоекономічних відносин республік у складі Російської Федерації здійснюється федеральними органами державної влади Російської Федерації спільно з республіками у складі Російської Федерації [12].

Суб'єкти ж децентралізованих федерацій згідно з їх конституційним законодавством здійснюють досить широку зовнішньополітичну компетенцію в зазначених напрямках [14, с. 161–162], а іноді навіть уповноважуються представляти федеральні інтереси. Якщо такі федерації є національними чи змішаними (національно-територіальними), то їх національні суб'єкти задовольняють етнокультурні потреби свого населення через встановлення співробітництва з відповідними національними державами й (або) з національними общинами інших держав.

Так, провінції Канади за федеральним конституційним законодавством уповноважені встановлювати й здійснювати широке

коло міжнародних зв'язків і відносин із сусідніми штатами США та з іншими державами й навіть представляти федерацію в міждержавних і міжнародних переговорах на основі делегування їм федеральними органами відповідних повноважень. Зокрема, найактивнішу зовнішню економічну, транспортну, екологічну й культурну діяльність проводять провінції Квебек і Онтаріо [6, с. 10], яким федерація делегувала повноваження на проведення канадсько-американських переговорів про врегулювання рівня кислотних опадів. При цьому вони виступали в подвійному статусі самостійних учасників переговорів, водночас забезпечуючи федеральну зовнішню стратегію Канади. До того ж франкомовна провінція Квебек підтримує зовнішні культурно-національні зв'язки з Францією, Бельгією (особливо – з її франкомовним суб'єктом Валлонією), Люксембургом і його одноіменним франкомовним округом (Велике Герцогство Люксембург складається з люксембурзького, німецького й французького округів), Швейцарією та її франкомовними кантонами й рядом інших держав Карибського басейну й Африки, які у XIX–першій половині XX ст. входили до складу Французької колоніальної імперії [6, с. 14, 19; 13, с. 63–65; 14, с. 175–184].

Конституція Австралійського Союзу (ч. 37, 38 ст. 51; ст. 52) взагалі не встановлює виключної компетенції федеральних органів у зовнішній політиці, надаючи австралійським штатам досить широку самостійність щодо безпосередньої участі в міжнародних відносинах [3]. До того ж, федеральна влада часто навіть не може здійснити договори з іноземними державами без участі штатів, оскільки цей процес входить до компетенції останніх і вимагає змін у їх законодавстві.

Шляхом неправової координації між федерацією й землями на основі кооперативного федералізму [8, с. 125] провінції Австрійської Республіки, що межують з Італією та Словенією, встановили прямі й опосередковані (через бундесрат Австрії) етнокультурні й економічні зв'язки з німецькомовними громадами зазначених держав, які компактно мешкають у прикордонних областях (особливо – Трентино Альто Адидже в Італії), які до закінчення Першої світової війни входили до складу Австро-Угорської імперії [11, с. 110–113].

Конституція Королівства Бельгії в ч. 3, ст. 127; ст. 128; ч. 4, ст. 130 встановлює повноваження її національних громад (французької, фламандської й німецької) на безпосереднє міжнародне співробітництво, включаючи укладання договорів у галузях культури й освіти [4]. У 1980-х рр. франкомовна громада заключила угоди з урядом Беніну, міністерством освіти Конго, міністерством охорони здоров'я Тунісу, міністерст-

вом освіти Колумбії. Парламент франкомовної громади створив спільні комітети з міжпарламентського співробітництва з Національними зборами Квебеку й Сенегалу. Рада фламандської громади й Генеральні штати Королівства Нідерландів установили міжпарламентську комісію в рамках бельгійсько-нідерландського договору про лінгвістичний союз. До того ж, особливості розподілу державної влади по вертикалі в Бельгії призводять до необхідності для федеральних органів узгоджувати свої зовнішньополітичні дії з національними громадами як суб'єктами бельгійської федерації, бо в іншому випадку суб'єкти можуть чинити федеральній владі перешкоди внаслідок відокремлення міжнародних прерогатив від внутрішніх повноважень стосовно урядів кожного рівня, що є проявом системи утримань і противаг по вертикалі [11, с. 110–113].

Необхідність ратифікації міжнародно-правових актів суб'єктів федерації федеральними парламентами визначається їх конституційним законодавством. У централізованих федераціях вона завжди є обов'язковою, а законодавство децентралізованих федерацій надає суб'єктам право вибору щодо подання чи неподання укладеного ними міжнародно-правового акту на ратифікацію, але право неподання передбачено лише щодо певних ситуацій. Так, згідно ст. 55, 56 Конституції Швейцарської Конфедерації (фактично – федерації) кантони, що є її суб'єктами, уповноважені на встановлення зовнішніх зв'язків [10], які підписуються й ратифікуються від їх імені Федеральною Радою. Але це положення є значною мірою декларативним, оскільки кантони практично не подають на ратифікацію до Федеральної Ради більше половини складених ними угод, предмет яких перебуває в межах кантональної компетенції [11, с. 110–113].

Різноманіття форм участі суб'єктів федерації в зовнішньополітичній діяльності зумовлене особливостями федеративних відносин, що склалися історично в конкретних державах; сучасним світовим рівнем розвитку економічного, наукового й екологічного співробітництва з урахуванням регіональних і місцевих інтересів; економічним рівнем розвитку й політичним впливом тих чи інших суб'єктів, потребами етнокультурних зв'язків національних регіонів, а також передбачене різними варіантами відповідних конституційних регламентацій щодо таких форм і розмежування компетенції між федеральними органами й органами суб'єктів федерації. До того ж, необхідність задоволення сучасних соціально-економічних, наукових, екологічних й інших потреб регіонів призводить до такого стану, коли їх фактична міжнародна діяльність випереджає правотвор-

чість по її формально-юридичному врегулюванню.

У разі, якщо здійснюючи зовнішній суверенітет, федеральні органи укладають міжнародні й міждержавні договори, умови яких стосуються інтересів і виключної компетенції суб'єктів федерації, вони мають узгоджувати свої зовнішньополітичні дії з органами суб'єктів або залучати їх представників до безпосередньої участі у веденні переговорів, щоб не порушити збалансований розподіл повноважень як один з ґрунтовних принципів федералізму. В іншому випадку суб'єкти можуть звернутися до конституційного судового органу з оскарженням дій федеральних органів.

Світові процеси глобалізації, соціально-економічної й політичної інтеграції супроводжуються утворенням міждержавних об'єднань і відповідних наднаціональних (наддержавних) органів, яким федеральні органи можуть передавати частину своїх повноважень, що є обмеженням власного зовнішнього суверенітету. Таке відчуження, знов-таки, може поширюватись і на виключну компетенцію суб'єктів. Тому федеральні органи мають інформувати представницьку палату суб'єктів у федеральному парламенті та їх самих про подібні дії, враховувати думку цієї палати (яка, до речі, може створити свій спеціальний внутрішній орган у справах співпраці з міжнародними та міждержавними структурами), залучати представників суб'єктів федерації за їх наполяганням до участі в переговорах з відповідними міжнародними й міждержавними об'єднаннями. Суб'єкти ж, зі своєї сторони, можуть безпосередньо співпрацювати з ними, делегуючи своїх представників і утворюючи зі згоди федерального уряду транскордонні органи для співпраці із сусідніми державами, та передавати цим органам частину своїх автономних повноважень (наприклад, співпраця бундесрату ФРН і її земель з органами Європейського Союзу).

Міжнародна діяльність суб'єктів федерації здійснюється в географічному, змістовному й організаційному аспектах. Географічно вони співпрацюють зі своїми сусідами та з віддаленими партнерами. За змістом зовнішні зв'язки суб'єктів федерації полягають в укладанні договорів з іноземними державами, відкритті зарубіжних представництв, участі в діяльності певних міжнародних міжурядових організацій [9, с. 133]. Вони є переважно економічними (перш за все, експортно-імпорتنі операції, туризм, отримання інвестицій), але певне місце займають питання освіти, науки, культури, охорони здоров'я й навколишнього середовища. Організаційно така діяльність відбувається в безпосередніх і опосередкованих формах. Безпосередніми формами міжнародного

партнерства суб'єктів федерацій є діяльність на основі договорів і угод з іноземними державами та їх територіальними суб'єктами, створення своїх зарубіжних представництв, а також економічних і культурних центрів, туристичних контор, зустрічі на рівні керівників, поїздки спеціалістів-експертів, участь суб'єктів федерацій у міжнародних організаціях і конференціях як самостійних або асоційованих членів, спостерігачів, запрошених. Опосередковані форми міжнародних контактів суб'єктів федерації полягають у включенні їх представників до складу загальнонаціональних делегацій для укладання договорів або участі в роботі міжнародних організацій і конференцій [11, с. 116–117].

Існує думка, що суб'єкти федерації не є суверенними самостійними учасниками міжнародних відносин, оскільки відповідальність за їх міжнародними договорами несе федеративна держава як суб'єкт міжнародного договору, а договори суб'єктів діють у межах правового режиму федеральної конституції, спрямовані на забезпечення місцевих потреб суб'єктів і тому вважаються джерелами внутрішнього, а не міжнародного права. Постійні закордонні представництва суб'єктів формально не є уповноваженими й не акредитовані при органах влади іноземних держав, тому що створюються не на взаємній основі й діють у межах компетенції дипломатичних представництв своєї федерації, маючи правовий статус іноземних юридичних осіб [15, с. 50–54]. Але зважаючи на інтегративну природу суверенітету федерації його зовнішнє здійснення відбувається завдяки федеральним органам і суб'єктам. Останні діють у межах федеральної конституції, законодавства й зовнішньополітичної стратегії, уточнюючи їх загальні положення щодо власних регіональних потреб відповідно до своєї виключної, спільної чи конкуруючої компетенції в міжнародній діяльності, регламентуючи її в регіональному законодавстві. Міжнародні договори суб'єктів уточнюють зміст і спрямованість міжнародних договорів своєї держави, що дає змогу вважати їх джерелами міжнародного права, які за юридичною силою займають підпорядковане місце в системі міжнародно-правових актів федерацій. До того ж, федеративна держава як суб'єкт міжнародних договорів також спрямовує їх зміст і виконання на забезпечення внутрішніх потреб країни. Закордонні представництва суб'єктів доповнюють діяльність дипломатичних представництв своєї федерації, а як іноземні юридичні особи вони несуть самостійну відповідальність за своїми зобов'язаннями. Тому суверенність суб'єктів федерації реалізується ними як у внутрішній, так і в зовнішній політиці.

IV. Висновки

Таким чином, зовнішній суверенітет федеративних і унітарно-складних держав реалізується не тільки через зовнішньополітичну діяльність їх найвищих і центральних органів з вирішальними владними повноваженнями в якості верховних носіїв цього суверенітету, що його гарантують і забезпечують. Суб'єкти федерації беруть участь у формуванні зовнішньої політики, опосередковано й безпосередньо діють у сфері міжнародних відносин поряд із державним центром і тому виступають разом із ним носіями й реалізаторами зовнішнього суверенітету, який проявляє себе через діалектику цілого та його частин.

Участь суб'єктів федерації в її міжнародній діяльності зумовлена історико-політичними, соціально-економічними, науково-технічними, екологічними, етнокультурними чинниками та є проявом народного й національного суверенітетів правосуб'єктних народів і націй, які утворили федеративний союз, у реалізації зовнішнього державного суверенітету. Це означає, що самостійність і незалежність федеративної держави в системі міжнародних відносин ґрунтується на право- та дієздатності її народів і націй, що виступають джерелом державної влади своїх політико-територіальних утворень і федерації як такої та здійснюється нею разом із цими політико-територіальними федерально-інтегрованими суб'єктами. Це також означає, що право націй на політичне самовизначення реалізується водночас у сферах внутрішніх федеральних стосунків і зовнішньої взаємодії з іншими суб'єктами міжнародно-правових відносин.

Міжнародна діяльність суб'єктів федерації реалізується в географічному, змістовному й організаційному аспектах, а укладені ними міжнародні акти є джерелами міжнародного права, які за юридичною силою підпорядковані міжнародно-правовим актам федеративних держав. Зовнішні закордонні представництва суб'єктів федерації реалізують спеціальну компетенцію в межах загальної компетенції федеральних дипломатичних представництв.

Список використаної літератури

1. Бородаевский А.Д. Канада в системе международных экономических отношений / А.Д. Бородаевский. – М. : Международные отношения, 1985. – 286 с.
2. Бородаевский А.Д. США – Канада: региональный хозяйственный комплекс /

А.Д. Бородаевский. – М. : Мысль, 1983. – 223 с.

3. Конституция Австралии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://worldconstitutions.ru/archives/23>
4. Конституция Бельгии от 17 февраля 1994 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://constitutions.ru/archives/242>.
5. Конституция Российской Федерации от 12 декабря 1993 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/popular/cons/1_3.html#p469.
6. Молочков С.Ф. Внешняя политика Канады в 70-е годы: судьба “третьей альтернативы” / С.Ф. Молочков // США – экономика, политика, идеология. – 1979. – № 3. – С. 7–19.
7. Основной закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/BRD.HTM#02>.
8. Пернталер П. Проблемы федеральных отношений в Австрии / П. Пернталер // Государство и право. – 1994. – № 3. – С. 120–125.
9. Пустогаров В.В. Международные связи субъектов Российской Федерации и их правовое регулирование / В.В. Пустогаров // Государство и право. – 1994. – № 7. – С. 131–138.
10. Союзная конституция Швейцарской Конфедерации от 18 апреля 1999 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://worldconstitutions.ru/archives/135>.
11. Фарукшин М.Х. Субъекты федераций в международных отношениях / М.Х. Фарукшин // Политические исследования. – 1995. – № 6. – С. 109–118.
12. Федеративный договор от 31 марта 1992 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.garant.ru/170280/>.
13. Шило В.Е. Борьба за сохранение канадской конфедерации: поиски компромисса / В.Е. Шило // США – экономика, политика, идеология. – 1979. – № 5. – С. 54–65.
14. Шило В.Е. Канадский федерализм и международные отношения / В.Е. Шило. – М. : Наука, 1985. – 193 с.
15. Янюк Е.Э. Конституции зарубежных государств о правомочиях членов федераций в международных отношениях / Е.Э. Янюк // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. – 2005. – № 4. – С. 46–55.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2013.

Гамбург Л.С. Проблема суверенности субъектов федерации во внешнем суверенитете федеративных государств: теоретические аспекты

В статье представлены особенности осуществления внешнего суверенитета федеративных государств федеральными органами с участием субъектов федераций, обосновано

положение о внешней суверенности субъектов федераций в современных условиях мировой глобализации и интеграции, сделаны теоретические обобщения относительно реализации суверенными субъектами внешнего суверенитета федеративного государства.

Ключевые слова: парадипломатическая деятельность, субнациональный субъект, федеративное государство, федеральный центр, субъект федерации, внешний суверенитет федеративного государства, внешняя суверенность субъекта федерации, народный суверенитет, национальный суверенитет.

Hamburg L. The problem of the sovereignty of the federal subjects in the foreign sovereignty of the federal states: theoretical aspects

The article presents the characteristics of the foreign sovereignty of federative States federal government with the participation of federal subjects, justified the position of the foreign sovereignty of federative subjects in the modern globalized world and integration, theoretical generalizations are made regarding the implementation of sovereign subjects outside the federal state sovereignty.

In recent decades, stepped paradiplomatic activities of federation as a sub-national subject, carried out in parallel with the traditional diplomacy of federative and other states. This trend is due to the modern processes of global social, economic, political, cultural, spiritual and ideological globalization. The effectiveness of foreign policy is determined by the level of federative states of the economic potential of their subjects and the degree of their direct and indirect participation in it, which allows to take into account and provide the specific material and economic, environmental and cultural (including ethnic) the needs of the population of regions. This level of participation is determined by the economic significance of the subject in the national economy, its political influence, the state of the economic, scientific and environmental cooperation with regional and local interests, as well as the historical and political characteristics of the formation of the federation, cultural and ethnic factors. Forms are provided paradiplomatic activities of the various constitutional regulation and demarcation of competencies and areas of jurisdiction between them and the federal authorities. Sometimes the actual subjects of the international activities of law-making is ahead on its formal and legal regulation.

The direct involvement of the federal subjects in the definition and development of a national foreign policy is carried out by the House of Parliament, representing their interests at the federal level. International activities carried out in the geographical, content and organizational aspects.

In the process of the international federation of sovereign subject on the implementation of the external state sovereignty manifests itself folk and national sovereignty of the legal personality of the peoples and nations that created the federative union. Autonomy and independence of the federative state in the system of international relations based on the legal capacity of the peoples and nations of the government as a source of their political-territorial units and the federation. The right of nations to self-determination within the political at the same time in the areas of domestic federal relations and external interaction with other actors in the international legal relations.

Key words: paradiplomatic activities, sub-national subject, federative state, federal centre, subject of federation, foreign sovereignty of the federative state, foreign sovereignty of the subject of federation, public sovereignty, national sovereignty.